

Posudek oponenta diplomové práce

Tereza Křesalová, *Konec sídliště jak ho znáte? Zapojení občanů do územního plánování v kontextu sporu o novou výstavbu na sídlišti Ďáblice*. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Arnošt Novák, Ph. D., Praha FHS UK 2024, 98 stran včetně příloh.

Diplomová práce Terezy Křesalové pojednává v mnoha ohledech důležitá témata každodenního života a rozvoje panelového sídliště Ďáblice. Konkrétně se zaměřuje na občanské podoby organizace, spolupráce a odporu proti ohrožení obytného komplexu developerskou výstavbou. Právě Ďáblice se posledních letech staly předmětem veřejné diskuse a mediálních ohlasů i mimo lokální úroveň MČ Praha 8. I proto představují jeden z příkladů, jak lze „zdola“ produktivně chránit stabilizované životní prostředí. Terezin kvalitativně laděný výzkum pro zodpovězení základních výzkumných otázek využívá dat z polostrukturovaných rozhovorů i pozorování v terénu sídliště a také mediální obsahy, zápisy různých orgánů i další veřejně dostupné dokumenty (územní studie apod.). Jedná se o práci s potenciálem prohloubit současné vědění nejen o Ďáblicích a formách účinného odporu a sebeorganizace, ale také o další příspěvek k výzkumu života na sídlištích.

Je vidět, že textu autorka věnovala značnou formální péči. Práce je čtivá, struktura jasná a srozumitelná. Text je prakticky bez gramatických chyb a překlepů. Odkazování na literaturu i citace informátorů jsou v souladu s citačním územ.

Vzhledem ke zvolenému tématu jsou adekvátní i metody, jež si Tereza zvolila. Srozumitelně je popsána logika Tereziny volby metod i další aktivity, které v rámci práce na výzkumu musela autorka realizovat. Dílčím nedostatkem je příliš stručné představení informátorů a informátorek. Za nešťastnou a odosobňující rovněž považuji absenci pseudonymů. Místo nich Tereza jednotlivé informátory a informátorky označuje – trochu mechanisticky – číslicemi (informátor č. 1, 2,3...).

Teoretické ukotvení práce je rovněž adekvátní a srozumitelné – opora v myšlenkách Henri Lefebvra v kombinaci s nahlížením Ďáblického případu, jako svého druhu sociálního problému umožňuje autorce přistupovat k fenoménu procesuálně, zachycovat a interpretovat proměny kauzy během posledních cca 9 let. Poněkud matoucí je pouze úplný úvod kapitoly, který čtenáře zaujme tím, že se práce bude ubírat snahou rozmyt dichotomii mezi přírodou a kulturou (prý v souladu s „reflexivním obratem, str. 11). Konstruktivistické principy, k nimž se autorka následně uchyluje pak ale sídliště jako nature-culture subject či socio-materiální proces nedovolují uchopit. Mojí druhou připomínkou k teoretické orientaci práce je, že v celé práci prakticky absentují odkazy na dobové i současné sociálněvědní výzkumy sídliště, v nichž by pro některá svá tvrzení mohla Tereza najít další oporu (např. Bazac-Billaud 1996, Bazac-Billaud 2000, Hegedus & Tosics 1996, Hubatová-Vacková & Říha 2007, Musil 1985, Musil 2002, Špaček 2012, Hoření Samec & Lehečka, eds. 2020, Van Kempen et al. 2005, Zdražilová 2013, Skřivánková et al. 2016, 2017) a učinit tak z rozvoje sídliště a jeho proměn skutečně široký *sociální problém*.

Empirická část začíná precizním představením vývoje celé kauzy. Tereza plasticky ukazuje jací aktéři a jakým způsobem do celého ošemetného procesu „boje“ o sídliště

vstupovali. Následné pasáže představují empirická data v kompaktním textu kombinujícím citace informátorů/informátorek/dalších zdrojů s autorčinými interpretacemi. Výklad zůstává nebyvale koherentní s vystavěným teoretickým rámcem, což je rozhodně nutno ocenit.

Protože se jedná o práci výbornou, dovolím si podotknout, že silné zakotvení v teorii může být zároveň i trochu na škodu, neb upozaduje efekt překvapení. Odvážná/hlubší/inovativní kritická zjištění, která by čtenáře – rámcově zorientovaného v kauzách pražských sídlišť – uvedla do nového kontextu tak v práci najdeme spíše jen v nadějných konturách. Uvedu proto pár nedořečených subtémat, jež jsou spíše nad rámec práce, ale věřím, že některá z nich mohou přispět k produktivní diskusi během obhajoby:

- 1) Dozvídáme se, že obyvatelé ve svém boji proti developerovi a plánům územní studie zadané hl. m. Prahou v podstatě demonstrují střet žitého světa s koncipovaným prostorem, v celé empirické části ale chybí zmínky o třetí složce Lefebvroy propojené triády – prostorových praktikách (autorka je uvádí jako fyzickou složku prostoru). K diskusi na obhajobě se proto nabízí otázka: *jaké projevy prostorovosti lze v kontextu sídliště Ďáblice chápat/identifikovat jako prostorové praktiky a jak se s žitým a koncipovaným světem vážou a střetávají?*
- 2) Autorčino pojetí žitého světa jako poměrně koherentního světa zkoumaných obyvatel sídliště a jeho spolků vnáší do hry další otázku: *existují v aktivitách a pospolitosti obyvatel a lokálních hnutí nějaké trhliny, objevuje se a úrovni lokální společenské diskuse? Je zde nějaké konfliktní téma?* Určité náznaky se v textu objevují, zůstávají však téměř bez interpretace (hierarchie lokální komunity, nahlížení chování lidí na lavičkách, tematizace přistěhovalců a celkově pojetí toho, kdo je správným obyvatelem).
- 3) Zdůraznění perspektivy TAM a TADY, pokud jde o explicitní i implicitní srovnání/vymezení se vůči ostatním sídlištím, je rovněž zajímavým momentem, který by si zasloužil kritické ohledání. *Proč a jak to obyvatelé dělají? Kým jsou Ďáblice považovány za nejkrásnější sídliště v Praze? Jak k tomu přispívají lokální spolky a jejich PR? Jakou roli v tom mohou hrát prostorové reprezentace architektů nebo Šváchova/Skřivánkové kategorizace sídlišť z projektu Paneláci, která Ďáblice přímo řadí do kategorie „krásných“ sídlišť? Proč se informátoři a informátorky mají tendenci k některým konkrétním sídlištím vyjadřovat spíše kriticky (Bohnice, Řepy, Stodůlky)?*
- 4) Práce je v podstatě případovou studií. Ďáblice tak zůstávají trochu mimo kontext zbytku města. Zapadá tak, že mají mezi pražskými (natož pak českými) sídlišti dlouhodobě silně privilegovanou pozici, která zásadním způsobem ovlivnila šance všech lokálních iniciativ na úspěch. *Nemůže nakonec tato tendence protežovat Ďáblice (viz bod 3) vytvářet všeobecně pozitivní a estetizovaný společenský obraz lokality na úkor jiných výstavbou ohrožených sídlišť (Háje, Opatov, Roztyly, Libuš, Lhotka, Nové Butovice, Lužiny, Stodůlky, Černý Most, Petřiny atd.)*

- 5) Na předchozí problém se váže i další otázka. Kvality sídliště z pohledu obyvatel, jež Tereza v empirické části vymezuje - v souladu s Hanou Librovou - jako součást sídlištního luxusu, jsou pro mnohá velká sídliště spíše obecným východiskem. *Jak se tento luxus odvíjí od principů socialistické modernistické výstavby. Považovala je i ta za luxus?*
- 6) Daleko nad rámec obsahu práce pak směřuje má poslední úvaha, kterou je možno brát spíše jako teoretickou připomínku k Terezinu výtečně rozehranému tématu zahušťování sídlišť - rezistence modernistického prostoru sídliště Ďáblice vůči developerovi je velice podobná tomu, co James Holston ve své etnografii o městě Brasilia (1989) popisuje jako protiklady *solid x void / figure x ground*. To, co developeři jako Radovan Vitek a jeho CPI vnímají jako zaplnění proluky (void) a naplnění potenciálu (chátrající Včely apod.), vnímají lidé, kteří ctí a obývají modernistický prostor ne jako zaplňování proluky, ale jako novou figuru (vlastně obrys), u níž hodnotí především, jestli do prostoru patří. Jinými slovy, podle Holstona kapitalistická města chápou veřejný prostor primárně jako proluku mezi prostory privatizovanými, kdežto města socialisticko-modernistická navrhují budovy jako sochy, ruptury ve volně plynoucím veřejném prostoru. Kontury této dichotomie lze v prostředí Prahy vnímat prakticky všude, kde probíhají diskuse o nutnosti vytvářet kompaktní město.

Moje dotěrné otázky a komentáře nic nemění na tom, že práce Terezy Křesalové splňuje veškeré nároky na kvalitní diplomovou práci. Tereza samostatně realizovala výzkum, který navíc srozumitelně a obsažně přetavila do čtivého a přínosného textu.

Terezinu práci proto navrhuji k obhajobě a hodnotím jí na rozmezí 17 a 18 bodů

V Praze 25. 1. 2024

Michal Lehečka

.....